Waardevolle speeltuinen en buurtpleinen

-Naar toekomstbestendige en betekenisvolle speel- en ontmoetingsplekken in Enschede-

1. Context en Aanleiding

Nederlandse gemeenten staan de komende jaren voor grote maatschappelijke opgaven rondom woningbouw, energietransitie, armoedebestrijding, bestaanszekerheid en het toegankelijk houden van zorg en ondersteuning. Tegelijkertijd neemt de financiële druk fors toe, onder meer door landelijke bezuinigingen vanaf 2026. Ook Enschede wordt hierdoor geraakt en moet structureel 30 miljoen per jaar besparen.

Het college heeft daarom in de Zomernota 2025 een omvangrijk maatregelenpakket gepresenteerd om financieel toekomstbestendig te blijven. Een van de voorgestelde maatregelen betreft een korting van € 250.000 vanaf 2027, oplopend tot € 500.000 structureel vanaf 2028 op de subsidie aan de Stichting Enschedese Speeltuinen (SES) vanaf 2027.

Tegelijkertijd is het belang van uitnodigende, veilige en toegankelijke speel- en ontmoetingsplekken juist nu groot, vooral in kwetsbare wijken. De Enschedese Speeltuinen zijn meer dan speelvoorzieningen:

- Ze zijn vindplaatsen waar kinderen, ouders en professionals elkaar ontmoeten;
- Ze versterken de sociale cohesie en leefbaarheid in wijken.
- Ze vormen toegangspoorten tot ondersteuning en preventie.
- Ze dragen bij aan gezondheid en kansengelijkheid, juist in wijken met een opeenstapeling van maatschappelijke uitdagingen.

In het verleden kreeg de Stichting Enschedese Speeltuinen SES al de opdracht om meer verbinding te zoeken met maatschappelijke partners. Op onderdelen is dat gelukt, maar niet overal is het potentieel volledig benut. In sommige wijken liggen kansen om sterker samen te werken met partners uit sport, welzijn, cultuur en zorg. Juist door die verbinding kan het speeltuinwerk zich ontwikkelen tot een breed maatschappelijk anker in de wijk.

De hervorming van het speeltuinwerk is daarmee niet alleen een bezuinigingsopgave, maar ook een kans om speeltuinen sterker te positioneren als onderdeel van de sociale basis van Enschede en hun maatschappelijke betekenis blijvend te vergroten. Dit sluit aan bij de motie “*Waardevolle en toekomstbestendige speeltuinen” (juli 2025).* Conform deze motie worden binnen de hervormingsopgave meerdere opties meegenomen, waaronder het sluiten van speeltuinen (waarbij ondergrond eventueel benut kan worden, bijvoorbeeld via woningbouw) en het onderbrengen van speeltuinen bij andere organisaties. Deze mogelijkheden worden als integraal onderdeel van de hervorming onderzocht, zodat de raad op basis van een compleet beeld keuzes kan maken.

Deze bestuurlijke opdracht sluit aan op de nota *Bewegen, Spelen, Sporten (BSS*).De nota stelt sport, spel en bewegen niet alleen als vrijetijdsbesteding, maar ook als pijlers voor gezondheid, sociale participatie en buurtversterking. Daarnaast draagt deze beweging bij aan de versterking van *gebiedsgericht werken* en aan de ambities uit de *nota Gezond Enschede*, waarin gezondheid, kansengelijkheid en leefbaarheid wijkgericht worden aangepakt.

2. Doelstelling

De opdracht “Waardevolle speeltuinen en buurtpleinen” heeft als doel het Enschedese speeltuinwerk toekomstbestendig te maken, zowel inhoudelijk, organisatorisch als financieel. We werken aan sterke, betekenisvolle speeltuinen die bijdragen aan kansengelijkheid, gezondheid en ontmoeting in de wijk, binnen de kaders zoals gesteld in de zomernota van 2025.

De hervorming is de route om de structurele taakstelling van verantwoord te realiseren en daarnaast een kans om het speeltuinwerk slimmer, samenhangender en maatschappelijk relevanter te organiseren.

Binnen deze hervorming worden verschillende opties in samenhang onderzocht (van sluiting of versobering tot behoud en verrijking van speeltuinen en ook het onderbrengen van speeltuinen bij andere organisaties). Hiermee geven we invulling aan de eerder genoemde motie “*Waardevolle en toekomstbestendige speeltuinen*” en ontstaat een breed palet aan keuzes waaruit de raad bij de besluitvorming kan kiezen.

De besparing en de vernieuwing zijn dan ook onlosmakelijk verbonden: door speeltuinen te verbinden met andere partners en aan bredere opgaven als kansengelijkheid, gezondheid en participatie, ontstaat meer maatschappelijke impact met minder middelen.

Het wenkend perspectief daarbij is:

- **Ontmoeting dichtbij**: speeltuinen als laagdrempelige ontmoetingsplekken waar kinderen, ouders, buren en vrijwilligers elkaar vinden.
- **Beweging dichtbij**: stimuleren van gezond en actief leven in de directe leefomgeving, voor jong en oud.
- **Ondersteuning dichtbij**: professionals die aanwezig en benaderbaar zijn, zodat gezinnen snel de juiste hulp of ondersteuning krijgen.

Verwachte maatschappelijke effecten op de langere termijn zijn:

1. **Zelfredzamere buurten**; bewoners weten elkaar te vinden en ondersteunen elkaar.
2. **Gezondere buurten;** spelen en bewegen dragen bij aan een actieve leefstijl en preventie.
3. **Leefbaardere buurten**; ontmoetingen versterken de sociale cohesie, verminderen eenzaamheid en vergroten de veiligheid.

Deze beweging past binnen het bredere kader van gebiedsgericht werken en sluit naadloos aan op de doelstellingen uit de nota Gezond Enschede: een gezonde, kansrijke en verbonden stad. Zo ontstaat een netwerk van speeltuinen van waarde; duurzaam, sociaal en met meer betekenis voor de stad.

2.1 Waarom opdracht bij gemeente

Hoewel SES een belangrijke uitvoeringspartner is, ligt het opdrachtgeverschap bij de gemeente. De reden daarvoor is dat deze opgave verder reikt dan het speeltuinwerk zelf: het gaat om de brede transformatie van de sociale infrastructuur in Enschede.

De gemeente is verantwoordelijk voor:

- de integrale afweging tussen maatschappelijke waarde, financiële houdbaarheid en stedelijke spreiding;
- het verbinden van beleidsterreinen als sport, welzijn, gezondheid en participatie;
- en het waarborgen van een toekomstbestendig voorzieningennetwerk (sociale basis) voor alle inwoners.

De SES is een onmisbare partner in de uitvoering, maar de regie op de transformatie hoort bij de gemeente. Alleen zo kan de samenhang met andere maatschappelijke opgaven worden geborgd.

3. Uitgangspunten van de opdracht

- Speeltuinwerk in Enschede blijft behouden, omdat het bijdraagt aan veilige en gezonde ontwikkelkansen voor kinderen (subsidiabele doelstelling).
- Hervorming wordt ingezet als de route om de taakstelling van € 250.000 vanaf 2027, oplopend tot € 500.000 structureel vanaf 2028 verantwoord te realiseren. De besparing en de transformatie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.
- De beleidskaders uit de nota's BSS, gezond Enschede en de bestuursopdracht gebiedsgericht werken vormen een belangrijk referentiekaders.
- De aangenomen motie van juli 2025 wordt meegenomen. Dit betekent dat ook scenario's als sluiting van speeltuinen, benutting van ondergrond en overdracht aan andere organisaties onderzocht worden.
- Kwaliteit staat boven kwantiteit: beter enkele sterke en goed verankerde speel- en ontmoetingsplekken dan een versnipperd aanbod zonder toekomstbestendigheid.

4. Resultaten

De hervorming van het speeltuinwerk levert een concreet uitvoerbaar en financieel houdbaar plan op waarmee Enschede speeltuinen en ontmoetingsplekken kan ontwikkelen tot duurzame, multifunctionele wijkvoorzieningen.

De belangrijkste resultaten zijn:

1. Gebiedsgerichte analyse
Op basis van de huidige situatie alle 18 speeltuinen geanalyseerd op basis van wijkopgaven, gebruik, financiën en maatschappelijke potentie. Hierbij maken we ook gebruik van het reeds uitgevoerde onderzoek door Jantje Beton in 2021.

Toepassing van duidelijke criteria:

- Sociaal-maatschappelijke urgentie van de wijk (armoede, beperkte speelruimte, gezondheidsachterstanden),
- Huidig en verwacht gebruik door kinderen en gezinnen,
- Mogelijkheden voor samenwerking met welzijn, sport, cultuur en (jeugd)zorg.

2. Kader voor keuzes

- Ontwikkelrichtingen voor de 18 SES-speeltuinen
  Alle 18 door SES beheerde speeltuinen worden beoordeeld in het kader van de hervormingsopgave. Daarbij wordt per locatie een afweging gemaakt op:
  - basis van gebruik,
  - maatschappelijke urgentie en
  - potentie voor samenwerking.

  Dit leidt tot vier mogelijke ontwikkelrichtingen:
  1. Sluiten; de speeltuin wordt opgeheven en de locatie krijgt een andere bestemming.
  2. Versoberen; het pand en hekwerk verdwijnen, en de speeltuin wordt omgevormd tot een openbare speelplek zonder beheer door SES.
  3. Behouden als beheerde speeltuin (uitzonderingsoptie) – de speeltuin blijft bestaan in de huidige opzet met pand, beheerder en speeltoestellen, maar wordt niet doorontwikkeld tot buurtplein. Deze optie wordt alleen toegepast wanneer:
     - de maatschappelijke noodzaak voor behoud groot is, én
     - versobering niet verantwoord is voor de wijk, én
     - er onvoldoende potentie is om de locatie te verrijken.

Daarmee is dit een uitzondering in het afwegingskader, die zorgvuldig moet worden onderbouwd.

4. Verrijken tot buurtplein; de speeltuin vormt de basis en wordt uitgebreid met aanvullende maatschappelijke functies (bijvoorbeeld sport, cultuur en welzijn). Hierdoor ontwikkelt de locatie zich tot een multifunctionele ontmoetingsplek die aansluit bij de bredere sociale opgaven van de stad.

- Met dit afwegingskader wordt ruimte geboden voor maatwerk per wijk, terwijl tegelijkertijd de druk blijft om de noodzakelijke structurele besparing van €500.000 te realiseren.
- Minimumnorm: in elke wijk met een cumulatie van sociaal maatschappelijke problematiek (SIA) blijft ten minste één laagdrempelige speel- en ontmoetingsplek behouden.
- Bij sluiting wordt er indien nodig een alternatief in de wijk voorzien (bijvoorbeeld in een buurtplein of nabijgelegen speeltuin).

4. Maatschappelijke meerwaarde

- Een plan voor de inzet van speeltuinen als locatie voor brede maatschappelijke functies, zoals dagbesteding, arbeidsparticipatie en preventieve ondersteuning. De speeltuinen blijven zo niet alleen fysieke speelplekken, maar ook sociale vindplaatsen van de wijk.
- Zorg voor continuïteit en zorgvuldige overgang: In alle 4 scenario's wordt uitgegaan van behoud van maatschappelijke meerwaarde in de wijk. Dat betekent dat waar verplaatsingen van vrijwilligers of medewerkers nodig is , dit zorgvuldig en met oog voor hun perspectief gebeurt.
- Behouden van kennis en inzet: Vrijwilligers worden betrokken bij de verdere ontwikkeling van speeltuinen of buurtpleinen. Waar mogelijk krijgen zij een rol binnen nieuwe initiatieven of voorzieningen in de wijk, zodat hun ervaring en betrokkenheid behouden blijft.
- Begeleiding en herplaatsing: Voor medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt wordt in samenwerking met de SES en de DCW gezocht naar passende herplaatsing binnen de verrijkte speeltuinen of andere maatschappelijke functies.
- Monitoring van sociale impact: Tijdens de uitvoering van de hervorming wordt de sociale impact gevolgd. Dit maakt het mogelijk om waar nodig bij te sturen en te zorgen voor een mensgerichte uitvoering.

5. Financieel kader

- Het implementatieplan beschrijft hoe via hervorming de uiteindelijke structurele besparing van € 500.000 vanaf 2028 kan worden gerealiseerd.
- In de scenario's worden, conform de aangenomen motie van juli 2025, meerdere opties uitgewerkt: hervorming naar multifunctionele voorzieningen, versobering of afbouw, sluiting van speeltuinen, benutting van ondergrond en overdracht aan andere organisaties. Deze opties worden transparant gepresenteerd, zodat college en raad een onderbouwde keuze kunnen maken.
- Uiteenzetting hoe in 2027 een eerste stap van €250.000 wordt gezet, oplopend naar €500.000 in de jaren daarna.
- Verkenning van een incidenteel investeringsbudget om kansrijke locaties toekomstbestendig te maken (veiligheid, toegankelijkheid, duurzaamheid en samenwerking)
- Uitgangspunt is een structurele besparing van €500.000 vanaf 2027, zoals opgenomen in de begroting. Er wordt onderzocht in hoeverre dit bedrag daadwerkelijk haalbaar is binnen de beïnvloedbare ruimte van de begroting van het speeltuinwerk en via de transformatie naar multifunctionele wijkvoorzieningen.

- Als blijkt dat de volledige besparing van €500.000 niet haalbaar is of niet verantwoord is, worden alternatieve scenario's ontwikkeld die inzicht geven in de mogelijke opties om zo dicht mogelijk bij de taakstelling te komen.
- Binnen de hervormingsscenario's worden expliciet ook de in de motie genoemde opties meegenomen: sluiting van speeltuinen (inclusief het benutten van ondergrond, bijvoorbeeld via woningbouw) en het onderbrengen van speeltuinen bij andere maatschappelijke organisaties. Deze opties worden niet als losstaande alternatieven gepresenteerd, maar als varianten binnen de bredere hervormingsopgave. Daarbij blijft het uitgangspunt dat in alle wijken kwalitatief goede en toekomstbestendige speelvoorzieningen behouden blijven
- In de uitwerking van de scenario's wordt expliciet meegenomen hoe de toekomstige vorm van het speeltuinwerk kan bijdragen aan de doelstellingen uit de nota Bewegen, Spelen, Sporten (BSS). Daarbij gaat het om het bevorderen van laagdrempelig bewegen en spelen, het vergroten van jeugddeelname, en het versterken van sociale netwerken in wijken. Op deze manier wordt de financiële opgave van €500.000 in samenhang gebracht met de maatschappelijke ambities die in de nota BSS zijn vastgelegd

6. Communicatie en participatie

- Een communicatie- en participatieplan waarin bewoners, vrijwilligers en maatschappelijke partners structureel worden betrokken.
- De klankbordgroep van bewoners en vrijwilligers krijgt een adviesrecht bij keuzes over sluiting of transformatie.

7. Organisatie en beheer

- In lijn met de motie wordt binnen de hervormingsopgave onderzocht hoe een toekomstbestendige organisatie voor de exploitatie en het beheer van speeltuinen eruit kan zien. Daarbij wordt gekeken naar de rol van de Stichting Enschedese Speeltuinen, mogelijke samenwerking of onderbrenging bij andere maatschappelijke organisaties, en de randvoorwaarden voor continuïteit, professionaliteit en vrijwilligersbetrokkenheid.

5. Vliegwiel: Het buurtplein in Enschede- West

Een eerste kansrijke stap wordt gezet in Stadsdeel West, waar samen met o.a. SES, Alifa en Sportaal wordt gewerkt aan een "buurtplein": een vernieuwde, multifunctionele speeltuin waar spelen, bewegen en ontmoeten samenkomen.

Voorgenoemde partners zien "het buurtplein" als nieuwe generatie speelplek: niet alleen ruimte om te spelen, maar ook een plek om te bewegen, ontmoeten en ondersteuning samenkomen.

Het buurtplein in Enschede-West wordt daarmee gezien als een vliegwiel: het versnelt de ontwikkeling, geeft richting aan het implementatieplan en maakt de maatschappelijke meerwaarde van de transformatie zichtbaar.

De resultaten en ervaringen uit West worden tussentijds gemonitord en gedeeld, zodat de raad bij de besluitvorming over de stad-brede transformatie gebruik kan maken van concrete praktijkinzichten.

6. Governance

Bestuurlijk opdrachtgever: Wethouder Niels Van den Berg.
Ambtelijk opdrachtgever: Timo Keuken
Ambtelijk opdrachtnemer: Pieter Jan Roetenberg.

De ambtelijk opdrachtnemer is verantwoordelijk voor het samenstellen van een projectgroep.

Deze projectgroep bestaat uit een multidisciplinair team met vertegenwoordigers van - in ieder geval - de volgende partijen:

1. SES
2. Alifa
3. Sportaal
4. Wijkraden
5. Incluzio
6. Gemeente Enschede Stadsdeelmanagement
7. Gemeente Enschede Stadsdeelbeheer
8. Gemeente Enschede Strategie en Beleid Sociaal
9. Gemeente Enschede Strategie en Beleid Fysiek
10. Gemeente Enschede Financiën

Een klankbordgroep wordt ingericht met bewoners en vrijwilligers en de Bewoners Adviesraad Sociaal (BAS). De klankbordgroep heeft een adviesrecht bij de sluiting of transformatie van de speeltuinen.

De opdrachtnemer is verantwoordelijk voor uitvoering en oplevering.

Keuzes die financiële of beleidsmatige impact hebben, zoals wijzigingen in subsidiekaders, sluitingen of overdracht van speeltuinen, worden uitgewerkt in een collegevoorstel en, indien vereist, in een raadsvoorstel. Daarmee wordt geborgd dat de besluitvorming politiek en juridisch zuiver verloopt.

7. Planning

De opdracht “Waardevolle speeltuinen en buurtpleinen” wordt in vier fasen uitgevoerd. De planning sluit aan op de toezegging aan de gemeenteraad om voor de begrotingsbehandeling 2025 te worden geïnformeerd over de bestuursopdracht, de aanpak en de globale tijdslijn.

Met deze opdracht bekrachtigt het college van B&W de start van het project en de verdere fasering richting besluitvorming in 2026.

Fase 1 – Collegebekrachtiging en start (oktober–december 2025)

- Bekrachtiging van de bestuursopdracht door het college van B&W (oktober 2025)
- Oprichting van de projectstructuur en aanstelling van een projectmanager.
- Opstart samenwerking met partners
- Uitvoering van de eerste gebiedsanalyses en het verzamelen van relevante gegevens.
- Raadsbrief eind oktober 2025 met toelichting op de opdracht, aanpak en planning, conform de toezegging aan de gemeenteraad.
- Voorbereiding van het afwegingskader en de onderzoekslijnen voor 2026.

Fase 2 – Verkenning en scenario’s (Q1–Q2 2026)

- Uitvoering van gebiedsgerichte analyses en gesprekken met bewoners en samenwerkingspartners.
- Ontwikkeling van een houtskoolschets (Q1 2026) met voorlopige scenario’s, financiële kaders en beleidsopties.
- Verdieping van de scenario’s en verbinding met stedelijke programma’s zoals Gebiedsgericht Werken, Sociale Basis en Gezond Enschede.
- Informele raadsbetrokkenheid (Q2 2026) via een technische sessie of informerende bijeenkomst om richting en eerste inzichten te delen.

Fase 3 – Besluitvorming en implementatieplan (Q3 2026)

- Oplevering van het definitieve implementatieplan (zomer 2026), inclusief financiële onderbouwing en maatschappelijke effecten.
- College- en raadsbesluit (Q3 2026) over de voorkeursvariant en de uitvoering van de hervorming van het speeltuinwerk.
- De financiële effecten worden meegenomen in de begroting 2027 (Q4 2026).

Fase 4 – Uitvoering en borging (Q4 2026–2027)

- Start van de uitvoering in prioritaire wijken, met nadruk op samenwerking in kwetsbare gebieden.
- Versterking van de rol van speeltuinen binnen het bredere netwerk van welzijn, sport en zorg.
- Monitoring van maatschappelijke effecten en jaarlijkse terugkoppeling aan college en raad.
- Structurele inbedding van het project binnen de kaders van Gebiedsgericht Werken, de Sociale Basis en Gezond Enschede

8. Monitoring en evaluatie

- Monitoring vindt plaats via de reguliere P&C-cyclus en via de jaarlijkse subsidieverlening. SES moet daarbij aantonen dat de begroting sluitend is. Er komt geen aanvullend jaarlijks traject om alternatieve scenario's door te rekenen, omdat dit niet uitvoerbaar en niet de opdracht is. Mocht tijdens het proces blijken dat de taakstelling structureel niet haalbaar is, dan worden alternatieve scenario's voorbereid en aan de raad voorgelegd.
- In de monitoring wordt tevens inzichtelijke gemaakt of de besparing van €500.000 haalbaar blijft binnen de randvoorwaarden. Indien dit gaandeweg niet realistisch blijkt wordt dit tijdig gesignaleerd en worden alternatieve scenario's uitgewerkt die aan de raad worden voorgelegd.

9. Middelen en Financiën

- Voor de uitvoering van deze opdracht is een tijdelijke projectorganisatie nodig. Dit brengt zowel directe kosten als inzet vanuit de reguliere lijnorganisaties met zich mee. Concreet gaat het om:
  - **Projectmanager**: inzet van een projectmanager (0,89-1,0 fte) voor de duur van één jaar. De kosten hiervoor bedragen **circa €70.000**. Dit vormt de kerncapaciteit om de opdracht daadwerkelijk uit te voeren en de coördinatie met partners, stuurgroep en raad te verzorgen.
  - **Onderzoeksbudget**: **maximaal €40.000** voor scenario-ontwikkeling, financiële doorrekening en waar nodig externe inhuur. Dit borgt dat de scenario's inhoudelijk en financieel goed worden onderbouwd.
  - **Projectsecretariaat**: voor de ondersteuning van de projectmanager is projectsecretariaat noodzakelijk. Deze capaciteit wordt opgevangen binnen de bestaande formatieruimte van het stadsdeelmanagement en brengt geen additionele lasten met zich mee.
  - **Ontvlechtingskosten**: indien de hervorming dit noodzakelijk maakt, kunnen er tijdelijke kosten ontstaan om subsidiestromen en taken te scheiden of opnieuw toe te delen.
  - **Projectgroep**: de bezetting van de projectgroep vindt plaats vanuit de reguliere formatie van de betrokken afdelingen en vanuit deelname van externe stakeholders en gesubsidieerde partijen. Hiervoor worden geen additionele middelen ingezet.
- De genoemde middelen worden eenmalig beschikbaar gesteld in de vorm van een uitvoeringsbudget. Het totaal aan additionele lasten wordt indicatief geraamd op circa **€110.000** (onderzoek + projectmanager).

10. Risico's en mitigerende maatregelen

- *Onvoldoende beïnvloedbare ruimte*: het deel van de SES-begroting waarop gestuurd kan worden lijkt relatief beperkt. Mitigatie: uitwerken van een breed palet aan scenario's en mogelijke incidentele investeringen.
- *Partnerafhankelijkheid*: de transformatie vraagt nauwe samenwerking met Alifa, Sportaal en Incluzio. Mitigatie: tijdig afspraken maken over deelname, huisvesting en subsidiekaders, en deze vastleggen in de Governance.

11. Conclusie

Deze bestuursopdracht "Waardevolle speeltuinen en buurtpleinen" biedt een kader om het speeltuinwerk in Enschede fundamenteel te hervormen. Het gaat nadrukkelijk niet enkel om bezuinigen, maar om transformatie naar een duurzame sociale infrastructuur die bijdraagt aan gelijke kansen, gezondheid, participatie en ontmoeting.

Door gebiedsgericht keuzes te maken, samenwerking te versterken en de pilot Enschede West als vliegwiel te benutten kan de stad de maatschappelijke waarde van speeltuinen vergroten, de kosten reduceren en voorzieningen behouden waar ze het hardst nodig zijn.